

СТЕПАН БАРАН

Відомий політик і громадський діяч Мілена Рудницька, характеризуючи життєвий шлях Степана Барана, підкреслювала, що він “так тісно пов’язаний з історією боротьби українського народу в Галичині в першій половині ХХ століття, – і навпаки, історичний шлях Галицької України у цьому періоді, її розвиток, її змагання впродовж кількох десятиліть так сильно позначені печаттю його духа, збагачені його творчою ініціативою, його невсипущою працею, що годі розглядати одне без зв’язку з другим...”

Степан Баран народився 25 січня 1879 р. в містечку Крукеничах Мостиського повіту, в якому його батько був начальником громади. У 1890-х рр. С. Баран навчався в Самбірській державній класичній гімназії з польською мовою навчання, яка мала тоді абсолютну українську більшість серед учнів, а половину її вчительського колективу становили українці. На адресу господині квартири, де проживав С. Баран із гімназійними товаришами, надходило передплатуване ними “Діло”, “Зоря”, “Жите і слово”, “Правда”, звідки вчитували літературну частину. Найцікавішим було “Жите і слово” Івана Франка з різнорідною тематикою, яке переходило з рук в руки і пильно читалося, залишаючи в гімназистів “відповідні тривкі сліди”. Наприкінці 1897 р. “Зоря” та “Жите і слово” перестали виходити, натомість у Львові з початком 1898 р. з’явився журнал “Літературно-науковий вістник” з багатою цікавою тематикою, одним з головних редакторів якого був І. Франко. Його творами члени гімназійного гуртка просто зачитувалися. Величезним був вплив на формування світогляду С. Барана і його гімназійних товаришів думок велетня духу І. Франка. З цього Самбірського гімназійного гуртка вийшли Степан Томашівський – історик, політичний діяч, професор Краківського університету; Роман Сембратович – відомий український журналіст, редактор “Ruthenische Revue” у Відні; о. Юрій Кміт – письменник.

С. Баран, будучи учнем старших гімназійних класів, постійно читаючи “Діло”, “Батьківщину” (від 1897 р. – “Свободу”),

радикальний “Громадський голос”, цікавився виборчою кампанією І. Франка. У ній брав участь особисто знайомий з І. Франком батько С. Барана. І. Франко приїжджав кілька разів на віча до Мостиськ, що відбувалися в т.зв. червоній корчмі на Закоstellі. Однак при існуючій виборчій системі практично неможливо було незалежному опозиційному кандидатові стати послом. Проте І. Франко отримав поважну кількість голосів – понад 40%, що стало його чималою моральною перемогою.

Після Самбора С. Баран продовжив своє навчання у Перемиській та Львівській академічній гімназіях. В останній він склав матуру у 1902 р. Нове покоління молоді – учні старших класів гімназій та студенти – надало нового імпульсу політичним змаганням українців. З переїздом до Львова С. Баран став членом “Молодої України”. До числа її засновників, перших організаторів та ідейних провідників належали Є. Косевич, Л. Цегельський, Т. Мелень, О. Грабовський, С. Горук, М. Галущинський, А. Крушельницький, В. Темницький, Л. Ганкевич та ін. За словами С. Ріпецького, “була це високоідейна, характерна громада, що мала в своїм середовищі багато людей великого інтелекту, високоосвічених у всіх галузях людського знання, а зокрема основно ознайомих із сучасними світовими суспільними рухами та поступовими теоріями й умовами течіями”. У 1902 р. С. Баран став студентом права Львівського університету. Тоді серед українського студентства, що гуртувалося в товаристві “Академічна громада”, вкорінювалася українська соборно-державницька ідея, яку в 1895 р. обґрунтував Ю. Бачинський у своїй книжці “Україна ірредента”. С. Баран став одним із перших пропагандистів цієї великої ідеї.

Закінчивши Львівський університет, успішно склавши правничі державні іспити, Степан Баран перейшов, як кандидат адвокатури, на адвокатську практику, відбувши у Крайовому суді однорічну судову практику, 9 березня 1909 р. Він став доктором права. Паралельно з навчанням на правничому факультеті він студіював на філософському факультеті Львівського університету.

Якщо говорити про політичні переконання в зазначений період, то, зі спогадів А. Чернецького, В. Бемка, можна вважати,

що С. Баран був ближче до соціал-демократичного руху на початку ХХ ст., хоча жодних документів про належність до УСДП не віднайдено. На думку А. Качора, С. Баран у 1907 р., став членом УНДП. Причиною його еволюції в бік націонал-демократії можна лише гіпотетично вважати невдоволення позицією представників УСДП в австрійському парламенті, союзницькими відносинами з польськими соціал-демократами.

З 1909 р. продовжував студії на філософському факультеті Берлінського та Віденського університетів, зокрема, економічні науки студіював в професорів світової слави цих університетів: Шмолера, Вагнера, Зомбрата, Зерінга та ін. У 1913 р. досягнув “абсолюторію філософії” у Віденському університеті і повернувся до Львова. Вже як сформований правник і філософ, активно включився в громадсько-політичне життя краю. Його політичний вибір був пов’язаний з Українською націонал-демократичною партією (УНДП), яка мала переважаючі впливи у західноукраїнському суспільстві.

У брошурі “Новий крайовий статут і нова виборча ординація до Галицького сойму” (Львів, 1914) С. Баран аналізував суть змін, внесених до виборчого законопроекту. УНДП у 1914 р. висунула С. Барана кандидатом на посла Галицького сейму у виборчій окрузі Перемишль–Ярослав–Сянок–Городок–Яворів. Вибори мали відбутися у вересні 1914 р., але їхнє проведення унеможливив початок Першої світової війни.

Займаючи одну із ключових посад в керівництві Ради, С. Баран був залученим до широкомасштабної діяльності політичного проводу українства Галичини. Він став співавтором маніфестів, заяв і статей в пресі щодо міжнародного значення української проблеми та перспектив її вирішення, прагнення народу до утворення незалежної національної держави як надійного заборолу проти загрози російського імперіалізму. Як і в більшості українських політиків, провідною ідеєю С. Барана була теза, що успіх боротьби за державність залежить, головним чином, від власних сил.

Красномовним виразником політичної стратегії українського проводу і прагнень нації у добу світової війни став перший документ

Головної української ради (ГУР) – маніфест від 3 серпня 1914 р., під яким поряд з К. Левицьким, М. Павликом, В. Старосольським, І. Боберським стояв підпис С. Барана. Звертаючись до українського народу, його автори наголошували: “Ми не є прихильниками війни, ми разом з цілим культурним світом уважаємо мир найціннішим добром людства... Та ненаситність царської імперії загрожує нашому національному життю, історичний ворог України не може спокійно дивитися, що не вся Україна в його руках, що не весь український народ стогне поневолений під його пануванням”.

Як член президії ГУР С. Баран, разом з Л. Цегельським, восени 1914 р. здійснили дипломатичну поїздку на Балканський півострів (до Румунії, Болгарії і Туреччини), де провели низку розмов з проблем розв’язання українського питання з державними діячами, політиками і журналістами. У результаті цієї поїздки в світовій пресі з’явилися десятки статей з картами майбутньої української держави, що мало важливе значення для пропаганди української справи. Варто зауважити, що тодішній міністр війни в Туреччині Енвер Паша заявив обидвом українським представникам про те, що Туреччина (після виграної війни та поразки Росії) допоможе в будівництві Української держави, до якої мав би належати й Крим.

Ще перед початком війни в партії визначилися два напрямки австрофільства, між якими не було принципових ідеологічних розходжень. Перший представляли Є. Олесницький, К. Левицький, М. Василько. Іншу, опозиційну групу, репрезентували Л. Цегельський, Є. Левицький, Є. Петрушевич та ін. Це була, радше, спроба “молодших” перебрати кермо проводу у “старших”. Перші, яких підтримував С. Баран, завдяки неодноразовому обранню послами, змогли налагодити добрі контакти в міністерських колах Відня, які використовувалися для ведення політичної діяльності. Приналежність до цієї групи М. Василька давала гарантію підтримки їхньої тактичної лінії як з боку українського політичного руху на Буковині, так і добру опору в урядових сферах Відня. За влучним висловом С. Барана, він був “дитиною завмерших аристократично-бюрократичних часів”, тому орієнтувався виключно на силу зовнішніх факторів і керувався принципом: “Ліпше щось як нічого”.

Після реорганізації 1915 р. ГУР в Загальну українську раду С. Баран залишився на посаді її секретаря, водночас виконуючи свої обов'язки у складі Народного комітету. Того ж року він очолив новостворену Народну канцелярію партії, яка підтримувала тісні зв'язки з краєм, легіоном УСС, окремими галицькими старшинами з українських частин австрійської армії, іншими інституціями та здійснювала збір інформації про становище українського населення на окупованих росіянами землях Галичини та в австрійських таборах депортованих краян. Таким чином, С. Баран постійно перебував у центрі подій, а його Народна канцелярія стала надійною опорою голови УНДП К. Левицького. Відзначаючи велике значення діяльності С. Барана в роки світової війни у Відні, львівський науковець В. Расевич слушно відзначав: “Народний Комітет був єдиним функціонуючим політичним органом на еміграції”. Конкретніше висловився у своїх спогадах С. Баран: “Ціла організаційна робота зосередилася фактично в органі Народного Комітету – Народній Канцелярії, бо обі інші партії не мали організаційних апаратів”.

Наприкінці жовтня 1915 р. українські націонал-демократи почали відновлення своєї партійної структури в краї. Народний комітет УНДП видав заклик, за підписами К. Левицького і С. Барана, до організаторів та мужів довір'я про необхідність відновлення партійних організацій у повітах, звільнених від російських військ. Збором інформації про становище українського населення почала займатися “Народна канцелярія”, очолювана С. Бараном.

Проте після появи 4 листопада 1915 р. цісарських листів про “розширення автономії Галичини” провід української політики перейшов до представників опозиційного крила УНДП. Ці укази ознаменували фактичне створення прообразу польської держави, оскільки німецька та австро-угорська влади оголосили створення Варшавського та Люблінського генерал-губернаторств. Українські інтереси при цьому не були враховані. Опозиційна група УНДП розцінила утворення Люблінського генерал-губернаторства, до якого увійшли українські території, як цілковиту поразку курсу К. Левицького та М. Василька. К. Левицький залишив

посади голови парламентського клубу і голови ЗУР. Українські парламентські клуби саморозпустилися, а замість них була утворена Українська парламентська репрезентація (УПР).

Захопивши ініціативу, опозиційні депутати від УНДП пришвидшили процес розширення компетенції УПР, щоб згодом нею підмінити ЗУР. Президія УПР розпочала дублювання всіх структур ЗУР. На нарадах УПР 9–14 листопада 1916 р. було вирішено створити спеціальні комісії: господарську, відбудови краю, в справах евакуйованих і заснувати Фонд національної самооборони.

С. Баран, як і Народний комітет, прагнули знайти оптимальні форми відносин з організацією парламентського представництва. Це питання стало центральною проблемою засідань НК, що відбувалися 11–13 листопада 1916 р. Після звіту голови партії Народний комітет взяв до уваги утворення нової парламентарної репрезентації, підкреслюючи у своїх резолюціях, що підтримуватиме її діяльність, направлену на реалізацію національно-політичної програми українців, а головне – у її боротьбі проти відокремлення Галичини.

К. Левицький, не без підтримки С. Барана, зберіг лідерство в партійному проводі. Також лідеру УНДП вдалося реанімувати ЗУР, що в свою чергу загостило протистояння між партійним проводом та опозицією. Обидві групи покладали великі надії щодо полагодження відносин на з'їзд нотаблів УНДП, який відбувся в лютому 1917 р. Крім цього, важливо було виробити спільну позицію партії в умовах воєнного часу. Лідери НК сподівалися, що зможуть отримати підтримку з'їзду і таким чином потіснити УПР.

С. Баран запропонував з'їздові ухвалити ще одну резолюцію, яка стосувалася відновлення і розширення повітової організації УНДП. Для її реалізації Народний комітет розробив, у відповідності до вимог воєнного часу, нову структуру повітової партійної організації. Вона мала складатися з чотирьох секцій: 1) секція оборони українських національних справ і надання правничої допомоги виселенцям; 2) секція для збору пожертв на загальні і місцеві національні потреби; 3) секція допомоги тим, що постраждали від війни; 4) секція відновлення українських культурних та господарських організацій.

На з'їзді також була визначена система підпорядкування нових ланок у структурі партії: повітова організація підлягала Народному комітетові у Львові, а громадські організації підпорядковувалися повітській організації. Запропоновані С. Бараном організаційно-статутні зміни призвели до зміцнення партії, поширення її впливів у краї.

С. Баран виконав ще одну історичну справу – написав останній заповіт І. Франка. Як відомо, І. Франко тяжко захворів 1907 р. Ця недуга його виснажувала. Стан здоров'я помітно погіршувався, а з початком 1916 р. лікарі звернули на це увагу судовому кураторові й опікунові родини І. Франка – К. Бандрівському. Останній запропонував С. Барану, який знав І. Франка особисто, і мав у нього “добру опінію”, підготувати його до написання заповіту. С. Баран це доручення виконав у середині березня 1916 р. у стрілецькому притулку в дяківській бурсі у Львові, де І. Франко лежав хворий під опікою Українських січових стрільців.

С. Баран, вітаючи українську революцію, підтримуючи національні вимоги українців, на сторінках редактованої ним “Свободи” заповнював цілі шпальти інформаційними повідомленнями про події на Наддніпрянщині. У редакційній статті “Свободи” із вдовolenням зазначав, що на російській Україні “падуть вже кайдани, що від смерти Богдана Хмельницького аж по наші дні давили наш нарід. Не стало вже там московських царів, нарід скинув царську самоволю і простується вгору. Недавня російська революція, що проголосила свободу народів і вір, усунула багато з того, що доси давило на наших братів на Україні. Від Збруча аж до по Кавказ понесло свіжим подувом, подувом Свободи, і український нарід своїми домаганнями повної волі виріс наче з-під землі”.

Народний комітет на засіданнях 21 і 23 квітня 1917 р. обговорював міжнародні та внутрішньополітичні події. Політичний звіт виголосив К. Левицький, а в обговоренні брали участь С. Баран, С. Томашівський, о. Стефанович, В. Панейко, Л. Цегельський. С. Баран разом з С. Томашівським виголосили резолюції, в яких Народний комітет підтримав прояви засадничої готовності Центральних держав підписати мир, із виключенням завойовницького насильства, закликав правлячі кола монархії до

подальшої енергійної акції в цьому напрямі, щоб український народ, як інші народи Європи, “міг пошвидше загоїти отримані рани” і забезпечити свій подальший національно-політичний розвиток. Начальна управа УНДП вітала ідею миру без переможених і насильства, висловила впевненість, що цей принцип буде реалізований не тільки на майбутній міжнародній конференції, а стане провідним у внутрішній політиці Габсбургської монархії, яка піде назустріч головному завданню національної ідеї Австро-Угорщини – створити всім народам, які її населяють, умови самостійного національного розвитку. Зокрема, піде назустріч програмі українців – утворити з українських етнографічних територій автономну національну провінцію. Народний комітет підкреслив, що відносини українських територій до Австро-Угорської монархії можуть бути реформовані лише за згодою правних заступників українців. Він застеріг від реалізації проєкту відокремлення Галичини і закликав українських послів унеможливити його реалізацію. Передумовою державно-правної зміни, на думку керівників партії, мав би стати попередній поділ Галичини на національно-територіальній основі.

С. Баран рішуче виступив проти законопроєкту екс-намісника Галичини М. Бобжинського, у якому передбачалося, що вона матиме власний сейм із такими законодавчими повноваженнями, як і віденський парламент. (Лише окремі спільні справи мали б належати до австро-галицьких та австро-галицько-угорських делегацій. Галичина мала би власний уряд, канцлера і державних секретарів (міністрів) у Львові, відповідальних перед сеймом. Останній складався б з 228 послів (166 поляків і 62 українців). Крім сейму, передбачалася діяльність вищої законодавчої палати – сенату з 130 членів. Край мав ділитися на 16 земель з двома столицями, землі, у свою чергу, на повіті. Українці мали отримати університет).

На думку С. Барана, після реалізації цього проєкту: 1) сила українців в сеймі дорівнювала б нулю; 2) в українців відбиралося право захищатись у віденському парламенті; 3) польські уряд і судівництво мали би безапеляційну владу; 4) українське шкільництво залишилося би в руках сейму, а українських шкіл так би й не було. Всі ці аргументи С. Баран навів для того, щоб

Українська парламентська репрезентація енергійно противилась відокремленню Галичини.

22 листопада 1917 р. С. Баран взяв участь у з'їзді членів Ширшого Народного комітету повітових організаторів і мужів довір'я УНДП. З'їзд був скликаний у зв'язку з наміром Австрії приєднати до Польщі українську Східну Галичину. Реферат про політичне становище українців в Австрії виголосив С. Баран. У першій резолюції з'їзд вітає “величаві прояви національної свідомости і змагань” наддніпрянців до утворення українського державного організму, діяльність Української центральної ради і Генерального секретаріату. З'їзд рішуче протестував проти ідеї віденських та берлінських політичних кіл приєднати Східну Галичину до майбутньої Польської держави і вважав таке приєднання насильством “над цілим українським народом, проти котрого український нарід буде боротися всіма способами аж до загину”.

На основі реферату С. Барана про відновлення народної організації в краї, після тривалої дискусії, з'їзд вирішив відновити повітові організації, приєднавши до народної праці жіноцтво. З'їзд визначив завдання для повітових організацій: 1) представництво і захист національних інтересів перед військовими і цивільними властями; 2) збір матеріалів про надужиття публічних органів щодо українців і передача їх до УНР; 3) правнича допомога; 4) збір протестів проти приєднання Східної Галичини до Польщі; 5) поширення “Свободи”; 6) відновлення діяльності українських культурних і господарських організацій.

С. Баран взяв участь у роботі надзвичайного Народного з'їзду 25 грудня 1917 р., який пройшов у будинку товариства “Українська бесіда” за участю понад 150 представників партії, президії парламентської репрезентації. На пропозицію Народного комітету провід з'їзду обрано в складі В. Охримовича, о. С. Юрика, В. Миговича, секретарями його стали З. Скварко, А. Говикович і С. Баран. К. Левицький охарактеризував політику УНДП від часу проведення сеймової виборчої реформи по 1917 р. включно. В промові особливо наголошується на необхідності утворення українського коронного краю в Австрії. Як відповідь на ідею злуки Польського королівства з Галичиною під Габсбургами, українські послы 19 грудня 1917 р. ухвалили заяву, в якій підкреслили: “З

історичного погляду Східна Галичина творить колишнє самостійне староукраїнське князівство Галич і Володимир – тепер називається воно урядово Галичиною і Володимирією, – котре через довший час було складовою частиною великої староукраїнської Київської держави. Теперішня так звана Східна Галичина – а по правді властива Галичина – творить отже з цілости неподільну і непродажну спадщину українського народу і може для того в цілости бути прилучена до Української Республіки, що відповідало би найвисшому ідеалові цілого українського народу”.

На з’їзді, від імені УПР, виступив Є. Петрушевич, який охарактеризував політичне становище Австрії та Німеччини від другої половини 1916 р.

Обидва реферати викликали тривалу дискусію, в якій брали слово Є. Левицький, о. О. Стефанович, З. Скварко, В. Білецький, Л. Цегельський, О. Колесса, С. Баран. Після неї ухвалено підготовлені С. Бараном резолюції, в яких Народний з’їзд вітав проголошення самостійної української держави, допущення представників УНР та галицьких українців до мирних переговорів, утворення зі Східної Галичини і Північної Буковини окремої державної одиниці в межах Австро-Угорської монархії. В разі, коли Австрія хотіла б віддати Східну Галичину Польщі, то з’їзд домагався проведення плебісциту (референдуму) з метою визначити, до якої власне держави хочуть належати українці. С. Баран запропонував ще один пункт резолюції, у якій висловив протест проти національного гніту українців угорцями.

Другий день з’їзду присвячувався економічним проблемам. С. Баран свій виступ щодо потреби земельної реформи в Галичині розпочав з характеристики аграрних відносин у краї, де відчувалася недостатня кількість земельних угідь. Навівши приклад розв’язання земельного питання в УНР (український уряд вирішив відібрати землю в всіх тих, що не працюють на ній і розділив її між працюючими), С. Баран підкреслив, що подібну розв’язку земельного питання проголосила програма УНДП, яка вимагала примусового викупу всієї дідичівської землі і повернення рільничої землі у власність селян. Однак, на його думку, реалізувати ці вимоги серед тодішніх обставин в Австрії неможливо через небажання

радикальних аграрних змін. Майбутня Польська держава так само не піде на радикальну реформу. На переконання С. Барана, така реформа можлива тільки в українській державі або в українській провінції. На основі цього реферату, ухвалено резолюцію з вимогою, щоб Народний комітет з УПР, українськими господарськими організаціями зайнявся скликанням нарад в справі збільшення земельної власності українських селян.

С. Баран разом з К. Левицьким, І. Кивелюком, о. Т. Войнаровським, Л. Цегельським, В. Бачинським, Я. Вітошинським, С. Голубовичем, В. Охримовичем, В. Панейком, Ю. Романчуком, Ю. Січинським, о. О. Стефановичем підписали звернення Народного комітету УНДП “До українського народу Галицької землі!” у зв’язку підписання Брестського мирного договору між УНР і Четвертним союзом. У ньому підкреслено, що “Актом з дня 9 лютого с.р. піднісся на ступінь державної нації цілий український нарід – не лиш у межах Української Народної Республіки, але і скрізь та всюди, де б і не жив він поза межами її. Се акт – мало сказати – історичний: він в житю цілого українського народа епохальний”.

Працюючи на посаді секретаря НК УНДП, С. Баран підтримував консолідаційні зусилля українців напередодні революційних подій в Західній Україні. 25 березня 1918 р. взяв участь у міжпартійному з’їзді, що відбувся у Львові за участю 700 представників трьох українських партій: УНДП, УРП, УСДП. На порядку денному стояли два питання: 1) справи українського правно-державного організму в Австрії; 2) організація народних сил для боротьби за здійснення національних вимог.

Намагаючись перевірити настрої в краї, С. Баран брав участь у численних вічах. Зокрема разом з К. Левицьким вони відвідали 12 липня 1918 р. віче в Бурштині, яке організували П. Воркун і о. Теодорович – члени місцевого організаційного комітету. Після політичного реферату, виголошеного К. Левицьким, виступив С. Баран, який говорив про потребу здійснення поділу Галичини та необхідність проведення земельної реформи. На його думку, вся дідичівська управна рільна земля має перейти за мирним викупом в руки місцевих селян, що дасть підставу для господарського розвитку українського народу в Галичині.

С. Баран не полишав і адвокатської практики, відстоюючи соціально-економічні інтереси українців. Зокрема, брав участь у судових процесах в Краєвому кримінальному суді у Львові, захищаючи селян Равського повіту, які протестували проти примусових польових робіт на “двірських обшарах”, вважаючи це введенням нової панщини.

У серпні 1918 р. у Львові, в приміщенні товариства “Просвіта”, відбулася нарада відомих діячів УНДП (серед них був С. Баран поряд з В. Бачинським, І. Цегельським, В. Панейком, І. Кивелюком). На ній обговорювалися конкретні заходи щодо створення відповідних військових і політичних органів, які зайнялися б підготовкою до перебрання влади. Як згадував К. Левицький, учасники наради не втрачали надії на те, що “уряд” по справедливості передасть українцям територію, але йшлося і про можливе “самочинне обняття державної влади”. Цей факт відзначав військовий історик полковник Корпусу січових стрільців Василь Кучабський. “Ініціювали цей процес, – підкреслював він, – провідники Української національно-демократичної партії В. Бачинський, В. Панейко, С. Баран, І. Кивелюк та Л. Цегельський”. А в першій половині вересня того року гурт українських старшин, здебільшого з частин австрійського гарнізону Львова, утворили конспіративний Центральний військовий комітет під керівництвом поручника І. Рудницького. Він розгорнув організаційну діяльність серед українців-воjakів львівського гарнізону та інших місцевостей Галичини та Буковини. Невдовзі політичне керівництво на чолі з К. Левицьким і С. Бараном у Львові встановило тісний зв’язок з військовиками. Вже наприкінці вересня Народний комітет утворив окрему комісію, до якої, поряд з В. Охримовичем, С. Томашівським, В. Панейком, О. Назаруком, увійшов С. Баран. Через мережу своїх партійних структур він сприяв розбудові підпільних осередків у краї для підготовки силового перебрання влади українцями в момент розпаду Австро-Угорської імперії, якщо не вдасться отримати її мирним шляхом, на що сподівалися українські провідники у Відні на чолі з головою УПР послів Євгеном Петрушевичем.

Непересічні організаторські здібності, своє державне мислення С. Баран виявив, взявши активну участь в організації і проведенні Конституанти 18–19 жовтня 1918 р. у Львові.

Знаковою подією у політичній біографії досвідченого і авторитетного діяча було обрання його членом тимчасового представницького органу майбутньої держави – Української національної ради (УНРади), на яку покладалося завдання перебрати владу в краї у свої руки, а також опрацювати Конституцію новоутвореної держави. Головою Ради було обрано Є. Петрушевича, а С. Барана – членом її президії. Відтак він взяв участь у опрацюванні Статуту УНРади та Маніфесту до народу Галицької землі. Згідно з статутом Рада дістала право і обов’язок насамперед “виконати в хвили, яку признає за відповідну, іменем українського народу австро-угорської монархії, його право на самоозначення та рішити державну судьбу всіх областей тим народом заселених”. Обрана Конституантою УНРада взяла курс на легальне й мирне перебрання влади в краї з рук австрійської влади, зокрема цісарського намісника у Львові.

Слід відзначити, що у концептуальних питаннях тактики і стратегії Української революції навіть серед членів УНРади виникли серйозні розбіжності, які виявилися при обговоренні перспективи щодо ставлення до Наддніпрянської України. Лідер соціал-демократичної партії М. Ганкевич, підтриманий представниками молодіжного руху, січового стрілецтва та студентства, пропонував негайно задекларувати об’єднання з українським рухом над Дніпром і входження західноукраїнських земель в єдину Українську державу. Висловити позицію керівництва УНРади з цієї проблеми було доручено С. Баранові, який 18 жовтня виступив із спеціальною доповіддю “Чи нова держава має змагатися до злуки з Українською державою над Дніпром негайно?”

Залишаючись послідовним державником і прибічником соборницької ідеї, досвідчений політичний діяч глибоко усвідомлював складну ситуацію, пов’язану насамперед з геополітичним становищем Галичини між Заходом і Сходом. С. Баран уважно слідкував за розвитком подій в Наддніпрянщині, де на той час проти існуючого режиму гетьмана П. Скоропадського

назрівав широкий виступ різних політичних угруповань, починаючи від Національного союзу, який представляв республіканців Симона Петлюри і Володимира Винниченка, до анархістів Нестора Махна і більшовиків. Як ніхто інший, він мав детальну інформацію про становище за Збручем і міг об'єктивно аналізувати і передбачати розвиток подій. “Протягом цілого жовтня, – писала Наталія Полонська-Василенко, – йшла переписка між діячами Української Національної Ради, головно її секретарем Степаном Бараном з допомогою січових стрільців (мається на увазі Окремий загін січових стрільців Є. Коновальця у Білій Церкві) з Національним союзом, і Галичина була в курсі підготовки повстання проти Гетьмана”. Отож у доповіді, яка викликала дванадцятигодинну дискусію, С. Баран рішуче обстоював дві тези: про невідворотне утворення незалежної української держави на землях Австро-Угорщини та передчасність злуки з Наддніпрянською Україною, де панували, за його словами, гетьманський проросійський режим і фактично німецька окупація. Він також звертав увагу присутніх на непевність міжнародної ситуації, яка складалася навколо України.

Концептуальну позицію С. Барана в даному питанні підтримали більшість учасників дискусії. Є. Петрушевич при цьому зупинився на особистій розмові з послом Української держави у Відні В. Липинським, який рекомендував галичанам не проголошувати негайного об'єднання із Наддніпрянською Україною, оскільки її майбутнє не визначене і може так статися, що саме Галичина стане “знову українським П'ємонтom”.

29 жовтня УНРада ухвалила рішення про утворення в її складі окремих делегатур: у Відні – на чолі з Є. Петрушевичем, а у Львові під проводом К. Левицького, до якої С. Баран увійшов секретарем. Сталося так, що саме львівська делегатура спільно з Центральним військовим комітетом під керівництвом Дмитра Вітовського стали організаторами і провідниками революційного виступу в Галичині, оскільки віденський центр виявився занадто обережним.

Наприкінці жовтня 1918 р., в результаті важких воєнних поразок і піднесення національно-визвольного руху поневолених народів, Австро-Угорська імперія остаточно розпалася. 24 жовтня

проголосила незалежність Угорщина, 28-го – Чехословаччина, 29-го – Сербо-Хорвато-Словенська держава (згодом Югославія). Бурхливу діяльність розгорнули польські провідні кола щодо відновлення Речіпосполитої, які до того ж планували приєднати до неї Галичину. Бурхливий розвиток подій, і насамперед загроза з боку поляків, змусила львівську делегатуру УНРади приступити до активних дій з метою перебрати владу в свої руки. Делегація на чолі з К. Левицьким і С. Бараном вступила в переговори з намісником К. Гуйном і запропонувала передати свої повноваження українцям мирним шляхом. Коли ж останній відмовив, 31 жовтня було прийнято рішення здійснити збройне повстання і взяти владу силою. Вирішальну роль у цьому зіграла рішучість Д. Вітовського, який переконав членів УНРади у необхідності негайного виступу в ніч на 1 листопада. Серед тих, хто не вагаючись прийняв пропозицію Д. Вітовського і голосував за призначення січового отамана командантом українського війська у Львові й Галичині, був С. Баран. Більше того, як свідчить український історик Матвій Стахів, напередодні виступу “до Генеральної Української Військової Команди, крім військовиків, були включені С. Баран, О. Назарук і В. Охримович”.

Дещо по-іншому оцінював діяльність українського проводу у ті історичні дні один із членів Народного комітету УНДП С. Томашівський. Пізніше, під враженням воєнних поразок і загибелі молодого держави ЗУНР у нерівній боротьбі за незалежність з Польщею, він писав, що приймаючи рішення на збройний виступ, провідники партії і члени УНРади завчасно не потурбувалися про утворення і підготовку українського війська. С. Томашівський дорікав особисто С. Баранові як одному з чільних організаторів Листопадового чину та іншим діячам, що “були вони надто великими оптимістами в справі можливостей дістати скоро військові сили і тому легковажили раніший річинець їх організації”. Між іншим, він досить критично (як і І. Макух, А. Чернецький) висловлювався щодо спогадів С. Барана про передісторію Першолистопадового зриву, надрукованих у “Ділі” 1924 р. За його словами, С. Баран необґрунтовано відкидав свідчення про занадто обережний курс віденського центру

Є. Петрушевича й стверджував, що парламентська репрезентація підтримувала негайне повстання.

Серед чотирнадцяти державних секретарів – міністрів першого уряду Західно-Української Народної Республіки на ключову посаду міністра земельних справ призначено С. Барана. Державний діяч чітко усвідомлював величезну відповідальність за діяльність його відомства. В одній із своїх наукових праць з проблем землі він писав: “В історії кожного народу у корінні його існування є справа землеволодіння. Хто є паном землі, цей є паном країни”.

На початку 1919 р. С. Баран виїхав до Чехословаччини з місією організації допомоги зброєю і обмундируванням для Української галицької армії (УГА). Проте, на жаль, ця допомога не надійшла, оскільки війська генерала Галлера витиснули УГА за р. Збруч. У травні–червні 1919 р. С. Баран прилучився до дипломатичної діяльності. У цей період уряд ЗОУНР виношував плани щодо союзу з Чехословацькою Республікою. На засіданнях Державного секретаріату дискутувався проєкт утворення конфедерації з ЧСР і відведення на її територію частини УГА.

Від жовтня 1919 р. до першої половини 1920 р. С. Баран був заступником голови Всеукраїнської національної ради в Кам’янці-Подільському, яку очолював М. Корчинський. За його участю підготовлено два проєкти Конституції Української Народної Республіки. Останній з них схвалено Державною комісією.

У січні 1921 р. він зайняв посаду заступника Всеукраїнської національної ради, яку очолив С. Шелухін. Цей орган створювався як загальноукраїнське політичне об’єднання. До нього увійшло 45 делегатів Наддніпрянщини, 18 – із Західної України, 7 – з Кубані та ін.

С. Баран був одним із головних ініціаторів відбудови господарського життя в Галичині після українсько-польської війни 1918–1919 рр. Одним із магістральних напрямків своєї діяльності провід націонал-демократів вважав піднесення на селі кооперативного руху. До речі, серед активних діячів кооперативного руху та керівників товариств, об’єднань, банків було чимало провідників партії, зокрема К. Левицький, Є. Олесницький, Ю. Павликовський та інші відомі кооператори. Їхніми зусиллями

в Галичині діяло найпоширеніше на селі товариство “Сільський господар”, яке 1912 р. мало 90 філій у повітах, 150 сільських кружків і об’єднувало 26,6 тис. селянських господарств. Реально сприяли добробуту селян товариства “Маслосоюз”, “Народна торгівля” та інші. Крайовий союз кооперативів перед світовою війною нараховував 567 осередків, в яких об’єднувалося більше 180 тисяч членів. Це був один із реальних шляхів для вирішення складних проблем селянства. “Скупі селянські земельні варстаті, – писав С. Баран про розвиток на селі кооперації, – могли розвиватися і дійсно розвивалися при допомозі власних селянських кооперативних організацій для заupu засобів хліборобської продукції, для збуту і переробки хліборобської продукції, для спільного вжитку машин і забезпечення здорового хліборобського кредиту”. С. Баран належав до т. зв. першої бригади українських кооператорів, які пізніше під проводом Ю. Павликовського відновили і розбудували, за словами С. Волинця, “так велично українську кооперацію в Галичині у всіх її видах”. Також він був членом організаційної комісії Крайового союзу ревізійного (пізніше – Ревізійного союзу українських кооперативів), яка діяла від грудня 1920 р. до першої половини 1921 р., тобто до часу оживлення знищених війною кооперативів і скликання перших повоєнних загальних зборів цього ж Союзу, на яких обрано новий провід і ухвалено програму праці економічної відбудови Галичини під покровом української кооперації.

На загальних зборах Крайового союзу ревізійного 10 червня 1921 р. С. Баран виступив з головною доповіддю, у якій підкреслив, що успіх у розбудові кооперації “будемо мати тільки тоді, коли в основу праці поставимо засаду: творити нові господарсько-кооперативні вартости праці, потрібні для життя нашого народу, власними силами, без чужої допомоги і чужого диктату”. Також він виступив одним із ініціаторів і викладачів перших кооперативних курсів, що відбулися від 5 травня до 5 червня 1921 р., на яких підготовлено перші кадри організаторів і керманічів кооперативного руху в Галичині.

Міжвоєнна політична діяльність С. Барана тісно пов’язана з діяльністю Української народно-трудової партії (УНТП) і Українського національно-демократичного об’єднання (УНДО).

У 1923–1925 рр. С. Баран відстоював автономістські погляди, викладені в редакційній статті “Діла” під назвою “Спільна платформа” 20 квітня 1923 р. На його думку, “гасло автономії могло б об’єднати різні за історичною традицією українські землі в Польщі”, реалізувати в майбутньому ідеал соборності нації. На з’їзді УНТП 21 травня 1923 р. С. Баран вважав, що ніякого зречення права українського народу на власну державу не проголошено, в основній політичній резолюції підтримано ідею державної самостійності і соборності українських земель. Вважав, що окремі політичні гуртки і партії не зрозуміли резолюцій з’їзду, безпідставно звинуватили В. Охримовича у зрадництві державного ідеалу, загальмували організаційний поступ партії.

Починаючи з 1925 до 1939 р., він незмінно перебував у складі Центрального комітету УНДО; як представник цієї партії обирався у 1928–1938 рр. послом до польського сейму. 11 липня 1925 р. С. Баран взяв участь в установчому з’їзді УНДО. Своє першочергове завдання провід УНДО вбачав в консолідації національних сил, організаційній розбудові партії. Цей напрямок роботи став провідним у діяльності С. Барана як повітового організатора УНДО на Тернопільщині у 1925–1926 рр. З 1 листопада 1928 р. у Тернополі відновлено видання “Подільського голосу” за його редакцією.

С. Баран належав до плеяди українських послів, які засідали в усіх каденціях польського сейму, у виборах якого брала участь партія УНДО. Він сподівався, що після виборів до сейму і сенату 1928 р. всі представники українського народу у польському парламенті створять спільний український клуб для успішного захисту прав інтересів українського народу, не сприймав позиції соціалістів-радикалів у цьому питанні.

Перший виступ С. Барана у польському сеймі відбувся 30 березня 1928 р. на засіданні бюджетної комісії варшавського сейму. Він висловився проти бюджетної резолюції, оскільки польський уряд у політиці до українців перебував на такому ж негативному становищі, на якому стояли всі польські уряди перед травневим переворотом 1926 р.

Крім загальнополітичних декларацій, українці піднімали в сеймі конкретні питання, серед яких найважливішими були аграрні

справи, проблеми освіти, церкви тощо. Позицію Українського клубу в аграрному питанні сформулював С. Баран, виступаючи 25 квітня 1928 р. в дискусії про бюджет міністерства аграрних реформ на засіданні бюджетної комісії сейму. Він змалював земельний голод українського селянства, його зростаючу пролетаризацію: у Східній Галичині дрібні господарства (до 5 га) становили принаймні 80% усіх господарств. Український посол виступив проти привілеїв для осадників при парцеляції земель, виділених для аграрної реформи, і запропонував викреслити з бюджету міністерства 200 тис. злотих, призначених на допомогу для осадників, а також 1,5 млн злотих, призначених для них як допомогу.

С. Баран у 1930 р. обраний до сейму за виборчим списком № 1, який отримав 121475 голосів, що дало можливість обрати послами ще С. Хруцького та О. Яворського. У своїй другій каденції він працював в адміністративній комісії сейму. На виборах, що відбулися 8 вересня 1935 р., С. Баран був обраний до сейму в 65-й окрузі (Тернопільське воєводство, повіти – Чортків, Копичини, Борщів, Заліщики, набравши 103788 голосів. На виборах 6 листопада 1938 р. С. Барана обрано в тій же окрузі з результатом, який становив 96738 голосів.

Політика нормалізації не виправдала сподівань керівників УНДО. У липні 1937 р. С. Баран став співавтором пам'ятної записки УПР польському уряду “Криза нормалізації польсько-українських відносин”, в якій на підставі численних фактів доводив, що польська влада не змінила свого ставлення до українців. Водночас УПР висловила переконання, що “нормалізація польсько-українських відносин є для обох народів історичною необхідністю, і банкрутство цієї політики може мати трагічні наслідки і для Польської Держави, і для українського народу”.

Під впливом державотворчих процесів, що відбувалися в Закарпатті, 9 грудня 1938 р. УПР внесла на розгляд сейму “Проект конституційного закону Галицько-Волинської Землі”, співавтором якого був С. Баран.

Початок Другої світової війни: окупація Польщі Німеччиною, приєднання Галичини і Волині до УРСР в складі СРСР, а Лемківщини, Підсяння, Холмщини і Підляшшя – до Генеральної

губернії, – істотно змінили життєвий шлях С. Барана. Про політичну працю треба було забути. Хоча на території Генеральної губернії знайшли свій захист чільні представники легальних політичних партій: В. Мудрий (УНДО), М. Стахов, О. Павлів (УСРП), Д. Паліїв (ФНС), Л. Ганкевич (УСДП), О. Назарук (УКНП), однак умов для їхньої політичної діяльності в німецькому тоталітарному режимі не було. Тому ці політичні партії й організації припинили свою діяльність.

Оселившись у Холмі, як нотар і адвокат С. Баран поринув у вир громадського життя, сприяв відбудові стихійно зруйнованого поляками культурного й господарського життя, співпрацюючи з Центральним Холмським комітетом, який керував національним життям всієї Холмщини і Підляшшя. Плідною була його співпраця з відомими місцевими діячами: адвокатом Антипом Павлюком – головою комітету; колишнім сенатором Семеном Любарським, Володимиром Косоноцьким, редактором Володимиром Островським, колишнім сенатором Іваном Пастернаком, лікарем Тимішем Олексіюком та ін. Центральний Холмський комітет підпорядковувався Краківській централі УНО (від 26 грудня 1939 р.), а з літа 1940 р. – Українському центральному комітетові (УЦК).

Хоча основним завданням УЦК були загальна допомога діяльність (організація та ведення загальної суспільної опіки, співпраця із закордонними допомогливими організаціями за посередництвом Німецького Червоного Хреста), все ж він у своїй праці був не тільки харитативною організацією. Лідери УЦК намагалися надати своїй меті ширшу інтерпретацію: “так під словом опіка чи допомога потребуєчим” провід Комітету розумів не тільки матеріальну підтримку (грошима, харчами чи одягом), але й допомогу потребуєчим набути фахове знання чи загалом підняти якнайкраще їх культурний рівень, поліпшення їх матеріального стану. Допомагаючи молоді, розумів не тільки її матеріальне забезпечення під час науки, але й плекання різного роду спорту як засіб для її фізичної витривалості. Під допомогою інвалідам – не тільки виплачування воєнним інвалідам рент, але також організацію інвалідських робітень, тощо. Залишаючи ділянку самої політики, в яку йому не можна було втручатися, УЦК в більшій або меншій мірі, залежно від фактичних можливостей,

спричинявся до розбудови всіх інших ділянок національно-суспільного життя.

Найбільше енергії вклав С. Баран в організацію церковного життя в Холмщині. Зміну політичних обставин було використано для ревіндикації загарбаних поляками церков. На жаль, найбільшої частини з них не можна було повернути, оскільки у 1930-х рр. їх знищила польська влада. С. Баран співпрацював з Тимчасовою церковною радою в Холмі, яка утворилася 5 листопада 1939 р. і складалася з протопресвітера о. І. Левчука, С. Любарського, В. Косоносського, О. Рочняка, о. В. Мархеви, А. Павлюка та ін. Правничим радником був С. Баран. Майже всі прохання до вищої німецької влади в справі повернення церков і для розв'язання багатьох інших проблем, зв'язаних із станом Православної Церкви, юридично ним оформлялись.

Загалом, при активній участі С. Барана вже в першій половині 1940 р. кількість православних святинь на Холмщині збільшилася з 51 до 91. Зокрема, 19 травня 1940 р. відбувся урочистий акт повернення Холмського собору українцям. Як вважав В. Кубійович, “Для Холмщини це був символічний день національного відродження, найважливіший, мабуть, і найкращий за час шістьох понурих воєнних років”.

Плідною була журналістська праця в роки Другої світової війни. С. Баран редагував “Холмську землю” у 1942–1944 рр., яка виходила у Кракові у форматі восьми сторінок щотижня. За ініціативою головного редактора “Краківських вістей” Миколи Хом'яка і допомоги УЦК він став кореспондентом цього часопису (разом з В. Островським) у Холмі. Його статті на суспільно-політичні теми вирізнялися актуальністю, обізнаністю, виваженістю.

У 1944 р., після наступу радянських військ в Західну Україну, С. Баран опинився на еміграції в Німеччині, у таборі Міттенвальд, де не полишав ані політичної, ані публіцистично-журналістської праці. Він постійно дописував до “Християнського шляху”, “Неділі”, “Українських вістей”, “Нашого життя” та інших часописів і журналів.

Після завершення Другої світової війни С. Баран виступив ініціатором скликання першого з'їзду українських журналістів

на еміграції, що відбувся 2–3 червня 1946 р. у Новому Ульмі. На цьому з'їзді всі українські журналісти в Європі об'єдналися в Спілку українських журналістів. С. Баран в свою чергу виступив з великою доповіддю про завдання української преси і українських журналів у минулому, сучасному та майбутньому, виконуючи відповідальну службу інформатора та виховника українського народу. На з'їзді в Новому Ульмі С. Барана обрано головою Спілки українських журналістів, а на наступному – почесним головою.

Головним напрямком політичної діяльності С. Барана була консолідація національних сил в еміграції. В процесі розмов та частих зустрічей з представниками українських партій він підтримав думку про утворення спільного керівного політичного осередку на базі реорганізації Державного центру УНР (як останнього легітимного носія і спадкоємця Української держави) у формі Української національної ради. Вирішальну роль у сприянні справі реорганізації Державного центру УНР відіграв передусім Президент УНР Андрій Ливицький. Цю думку підтримали відновлене УНДО (членом ЦК якого був С. Баран), Українська соціалістично-радикальна партія (УСРП), Українська соціал-демократична партія (УСДП), Українська партія соціалістів-революціонерів (УПСР), Український національно-державний союз (УНДС), Організація українських націоналістів під проводом полковника Мельника (ОУНм), Українська революційно-демократична партія (УРДП), Союз земель соборної України – Селянської спілки під проводом Володимира Доленка (ОУН під проводом С. Бандери приєдналась до консолідаційних розмов у завершальній стадії).

У результаті заключних розмов представники політичних партій і організацій (від УНДО – В. Мудрий і С. Баран) погодили між собою остаточний проект тимчасового закону про реорганізацію Державного центру УНР.

Перша сесія УНРади була скликана 16 липня 1948 р. Головою Директорії УНР на підставі “Тимчасового Закону про реорганізацію Українського Державного центру” від 10 червня 1948 р. Засідання відбулося в українському ДП-таборі “Соммекасерне”. Серед шістьох представників УНДО: Василя

Балюха, Степана Витвицького, Любомира Макарушки, лідера фракції Василя Мудрого, Юліана Павликовського був і Степан Баран. У перший день роботи сесії вибрано голову УНРади – Бориса Іваницького і чотирьох заступників Голови УНРади – Степана Витвицького, Осипа Бойдуника, Григорія Денисенка, Івана Вовчука. Секретарем було обрано Миколу Степаненка.

За словами М. Рудницької, утворення УНРади С. Баран прийняв з нечастим своїм ентузіазмом, дату 16 липня 1948 р. називав історичною: “Він що стільки пережив, що мав такий великий політичний досвід, таку широку скалю порівняння, оцінював факт реорганізації екзильного Державного Центру й об’єднання довкола нього всього, що в українському громадянстві здорове, як найсвітлішу подію свого життя”.

Від червня 1948 р. до 12 січня 1952 р. С. Баран був членом президії УНРади, а від 12 січня 1952 р. до дня своєї смерті 4 червня 1953 р. – виконував найпочесніше завдання голови виконавчого органу УНРади.

Поряд з політичною діяльністю, цей період життя С. Барана багатий науковою працею. Як дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка, він в 1940-х роках співпрацював з цією установою. Серед його праць варто виділити: “Після неволі – визволення. Історія Православної Церкви на Холмщині й Підляшші та її переслідування за нової Польщі” (Краків, 1940); “Церковна Унія з Римом” (1946); “Весна народів в австро-угорській Україні” (1948); “Життя й діяльність митрополита А. Шептицького”.

У другій половині 1940-х рр. С. Баран співпрацював з В. Кубійовичем щодо реалізації ідеї підготовки “Енциклопедії українознавства”, особисто підготував статті: “Перші українські державники-соборники”, “Земельні справи в Галичині”, “Західньо-українські землі в рр. 1918–1939”, “Устрій українських земель у складі Австро-Угорщини”, “Українська еміграція між двома світовими війнами”, “Аграрний устрій західньо-українських земель”; спільно з С. Витвицьким – “ЗУНР в 1918–1923 рр.”, “Українські землі під Польщею”.

Українське громадянство по-різному оцінювало С. Барана як політика, журналіста, громадсько-політичного діяча, чи

приватну людину, але всі шанували за велику працю. Доказом цього було урочисте святкування його 70-ліття, яке організували представники української еміграції в таборі у Міттенвальді 31 січня 1949 р. Іван Німчук, колишній редактор “Діла”, що довгі роки знав і співпрацював з С. Бараном, охарактеризував його так: “Він був надзвичайно скромна, добряча людина, далекий від всякої зависти й заздрости, не кажучи про ненависть до кого-небудь, далекий теж від усякої погоні за популярністю та мамоною. Він навчився легковажити матеріальні добра, бо бачив і на власній шкурі переконався, як увесь дорібок цілих поколінь нищився і пропадав упродовж кількох хвилин, як всі ми потратили свої становища, як мільйони людей гинуло без своєї вини, і він навчився шанувати саме моральні, ідейні добра, вбачаючи в них єдино-реальний і ненарушимий чинник, що переживе всі катаклізми”.

Література: Баран С. Наша програма і організація – Львів, 1913; Баран С. До історії українських партій в Галичині // Календар “Свободи” за 1914 р. – Львів, 1913. – С. 18–25; Баран С. Новий крайовий статут і нова виборча ординація до Галицького сойму. – Львів, 1914; Баран С. Австрійські українці на воєнній еміграції у Відні // Ілюстрований календар товариства “Просвіта” з терміном на переднаступний 1916 рік. – Відень, 1916. – С. 164–175; Баран С. Нова виборча ординація до громад. – Львів, 1933; Баран С. Народ без землі – риба без води. – Львів, 1934; Баран С. Історія української адвокатури // Союз Українських Адвокатів. Альманах. – Львів, 1934. – С. 53–71; Баран С. Про наступ на Православну Церкву на Холмщині. – Львів, 1938; Баран С. Після неволі – визволення. Історія Православної Церкви на Холмщині й Підляшші та її переслідування за нової Польщі. – Краків, 1940; Баран С. Церковна унія з Римом. – Мюнхен, 1946; Баран С. Життя й діяльність митрополита А. Шептицького. – Мюнхен: Вернигора, 1947; Баран С. Весна народів в австро-угорській Україні. – Мюнхен, 1948; Баран С. Земельні справи в Галичині. – Мюнхен, 1948; Баран С. Західно-українські землі в рр. 1918–1939 // Енциклопедія українознавства. Т. 1. – Мюнхен, 1949; Баран С. Устрій українських земель у складі Австро-Угорщини // Енциклопедія українознавства. – Т. 3. – Мюнхен, 1949. – С. 582–584; Баран С. Українська еміграція між двома світовими війнами // Енциклопедія українознавства. – Т. 3. – Мюнхен, 1949. –

С. 502–504; Баран С. Аграрний устрій західно-українських земель // Енциклопедія українознавства. – Т. 1. – Мюнхен, 1949. – С. 12–13; Баран С., Витвицький С. ЗУНР в 1918–1923 рр. // Енциклопедія українознавства. – Т. 1. – С. 23–25; Баран С., Витвицький С. Українські землі під Польщею // Енциклопедія українознавства. – Т. 3. – Мюнхен, 1949. – С. 513–515; Качор А. Д-р Степан Баран // Передвісники і творці Листопадового зриву. Західноукраїнські громадські і політичні діячі. – Вінніпег: Тризуб, 1965. – С. 181–192; Соляр І. Українське національно-демократичне об'єднання: перший період діяльності (1925–1928). – Львів, 1995; Баран С. З моїх спогадів про Івана Франка // Спогади про Івана Франка. – Львів: Каменяр, 1997. – С. 440–453; Рудницька М. Степан Баран на тлі своєї епохи // Мілена Рудницька. Статті, листи, документи. – Львів, 1998. – С. 336–347; Соляр І. Консолідаційні спроби українських політичних сил у другій половині 1920 року // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2000. – № 7. – С. 316; Ковалюк Р. Український студентський рух на західних землях ХІХ–ХХ ст. – Львів, 2001; Соляр І. Всеукраїнська Національна Рада (1921 р.) // Український альманах. – Варшава, 2001. – С. 108.

Любов Шептицька